

93 4.
BESZÉDEK,

MELYEK

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCLXIX—LXX. TANÉVI

RECTORA- ÉS TANÁCSÁNAK

BEIKTATÁSAKOR

MINDSZENTHÓ I. TARTATTAK.

BUDÁN,

A MAGYAR KIR. EGYETEM BETÜIVEL

—
1869.

BESZÉDEK

1891

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYESÜLET

MEGHOZÁRÓLÓZÓ - ÉS Z. TÁRSASÁG

REGGELI - ÉS TÁJÉKOZTATÓ

BEKÜLDETÉSEK

MEGHOZÁRÓLÓZÓ - ÉS Z. TÁRSASÁG

HUDÁR

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYESÜLET

1891

Pollák János rectori körleve
széke

Nagytekintetű Egyetemi Közgyűlés!

Az egyetemi rectoriás egy évi tartamának fővényóráján az utolsó homokszemek peregnek le, midőn jelenleg szót emelve e minőségben hivatalos tisztelkedésemre rövid visszapiillantást vetek, s annak élményei fölött futólagos szemlét tartok. Az utolsó szóznak elhangzásával más kezekbe megyen át a hatalom is, melylyel feledhetlen collegialis érzület, örök becsü bizalom ruházott föl.

A tünékeny élet emléktáblájára csak örömnapokat vésni nem lehet osztályrésze a halandónak; ritka szerencse az is, hogy rajta az örvendetesb események aranybetűi tulragyogják számra nézve a gyászjelzőket, melyek a megcsalatott, kijátszott remények szintannyi sirkövei. De lehet mégis egyes embernek életében hosszabb időfolyam, melyben reá nézve mintegy le volt kötve a nagyobb viharok zúgó hatalma, és csak lenge zephyr siklott el a viztükör fölött, melyen máskor másokra nézve tajtékozó hullámok tornyosultak föl.

Midőn egy év előtt ép e mai napon az egyetemi kormánynak diszes székét elfoglaltam, gyötrőbb aggály nélküli reményem mellett is, számbavéve az

előre soha nem látható eshetőségeket, a jövőt e szavakkal érintém: „És ha csekélységem is azok közé volna számítandó, kiknek a sors távolról rózsakoszorut mutat, közelebbről pedig a csalódás töviskoronáját nyomja szívére: csüggedni még sem fogok;” most pedig hálát rebegve elmondhatom, hogy pályám göröngytelen ugyan nem, de mégis élesebben sebzó tövis nélküli volt; sőt a gondviselés ezen méltóságot látszott enyh-helyül kitűzni azon kellemetlenségek közt, melyekkel más téren váratlanul találkoznom kellett.

Ámde ne kívánjunk többet az élettől, mint megnyit adhat; két ellentétes elemnek szövődéke az, melyeknek egyike míg örömpoharat készít, a másik elég kajánul a keserűség serlegét nyújtja. Ez a lét folyama, és a különbség csak abban van, hogy egynémely életének időszakaiban egyik vagy a másik vív ki fölényt, de teljesen egyiknek bőkezűsége alól sem vonhatja ki magát; fölváltva éreztetik azok hatalmukat, és magában egyetemünk egy évi életében is e két elem tusáját tapasztaljuk; csakhog az én szerencsémre és az ügy javára tulsulyban a kedvezőbb elem volt. Vonuljanak el lelki szemeink előtt a setétebb pontok, hogy azután a ragyogóbb csillagzatot szakadatlanul éldelhessük.

Alig nyiltak meg a tudományok e csarnokának ajtai, azon napon, mely az elhunytak iránti kegyeletnek van szentelve, az egyetemi diszteremnek falai is gyász-szózáttól hangzottak vissza. A multévi május

19-én elhunyt Virozsil Antal, ezen k. egyetemnél sok időn át jogtanár fölötti, megható, őszinte részvét-szülte emlékbeszédét tartá P a u l e r Tivadar jogtanár. Ily kegyeletes megemlékezés szép vonása a kartársi együttérzésnek szintugy, mint a kivivott érdem elismerésének; mindkettőnek kitörő fénye gyönyörködtetőleg csillámlott keresztül a gyászfátyolon, melyet a remeklő szónok a boldogult érdemeinek ernyedhetlen szálaiból szótt, aranycsillagokat himezván közbe életének kiválóbb szakaiból.

A jelesb tanárnak pályája mindig érdekes az észlelőre nézve, ki méltányló számba tudja venni a szellemi tőkét, melyet az illető ifjúságának gyöngy-éveitől kezdve az aggkor ezüsthütiéig hosszú virasztások, törhetlen munkásság által rendesen egyedüli kincsül gyűjtött magának, s melyet a közjó emelésére évtizedeken át önérdektelenül kamatoztatott.

De különösen a kartársakat illeti meg, hogy a velők egy pályán, ugyanazon nemes törekvéssel, ugyanazon egy szent czél felé haladókat tisztelettel környezzék, s kikkel együtt működve tették le a tudományok áldozatadóját a haza oltárára: örök távoztuk után áldott emléküket az elismerés és kegyelet füzérével diszitsék.

E tekintetben kettős kötelesség vár ezen királyi egyetem orvoskari tanártestületére, mint mely évek előtt elhunyt jelese, S a u e r Ignác iránt mindedig nem róhatván le a tisztelet illyenmü tartozását, már is uj veszteség fölött kénytelen az egész egyetem legbensőbb meghatottsága mellett keseregni.

Rectori elődöm végbeszédében a következő hely olvasható: „Még egy családi ünnepet is ültünk főis-

koláink falai közt. A tisztelet és hála rendezte azt. Dr. Balassa János, ki mély orvosi tudománya és műtői ügyessége által annyi fényt hoz egyetemünkre, annyi áldást a szenvedő emberiségre, egyetemi tanárságának negyed százados évét töltötte be. Kitört ez alkalommal lelkes tanítványainak nemes kebléből a tisztelet és hála szent érzete, és fényes gyülekezet színe előtt, melyet báró Eötvös József minister ur ő excellentiája is jelenlétével emelt, f. évi május 20-án remekül festett arczképével tisztel meg kedves tanárát.

A családi kör ismét egybegyült a jeles tanár tiszteletére, a gyülekezet ismét fényes, sőt fényesebb volt; de a tisztelet végtisztelet, a gyülekezet gyászünnepély volt, mert Balassa János múlt évi dec. 9-én megszűnt élni! A mily váratlan, ép oly megdöbbentő esemény volt ez, egyetemünkre nézve pedig érzékeny csapás. A királyi legmagasb udvartól le az inség tanyájáig mély, őszinte sajnálkozást támasztott e valóban szomorú hír. Koporsóján a babérok mellett a fejedelmi Nagyasszony által küldött koszorú is pompázott, melynek ha minden levelére jutott is volna az elhunyt egy jeles tettének emléke: mindazt fölülmulta a legmagasb figyelem, mely ily gyengéd zálogát nyújtá az egész haza által átérzett részvétnek. Legfőbb ideje volt tehát megörökíteni a főnebb említett módon arczvonásait azon férfiúnak, kiben a sebészi műtét terén epocha teremtetője tűnt le és ki mint ilyen magának enyészhetlen hírnevet, főintézetünknek pedig irigylet diszt, dicsőséget szerzett. A szaktanulók ha szemlélik arczvonásait, lelkesüljenek és kövessék dicső nyomdokait!

A jégkeblü halál mintegy megelégedve e ritka jelességü martalékkal, egyetemünk sorainak ily nagy áron továbbra megkegyelmezni látszott. Mostohább volt nála, mondhatnám a sors, mely kedvezményei által sujtotta a tanügyet, és megaranyozta a veszsőt, melylyel csapásait mérte reá.

Karvassy Ágoston királyi tanácsosi czimet nyert, de egyszersmind saját kérelmére nyugalomba is helyeztetvén, végképeni visszavonulása után, az általa tanított szaktudomány országszerte dicséretesen ismert közegét, a jogkari tanártestület köztiszteletü tagját, egyetemünk egyik kiváló diszét vesztí benne.

Azonban nemcsak az ügy, hanem az idő is megkívánja a maga áldozatját, melyet megnyugvással, odaadással kell a kérlelhetlen követelőnek átengedni. Ő a váltó-jogot tanította mély avatottsággal, dús sikerrel; joga volt tehát, hogy fáradoalmait nyugalom, ohajtott béke váltsa fel; a kereskedelmi joggal foglalkozott, és mint ilyen, szellemi beruházásának gazdag kamatait osztogatá, igaz mértékkel nyújtá szerzett szellemi kincseit mások gazdagítására, jólétére; az osztó igazság tehát csak méltányosan cselekedett, midőn érdemeinek mérlegébe az elismerés súlyát is veté. Kisérje áldás hátralevő napjait, s legyen mindenkorra áldott kedves emléke is.

Máskor e diszes alkalommal a beszámoló rector oldalán a prorektor volt szemlélhető; jelenleg e támasz nélkül kénytelenítettém föladatomat megoldani. Róder Alajos prorektor szintén végbucsut vett anyaintézetünköt! Tizenöt éven át működött ő mint egyházi szónok és a religio bölcészetének, legujabban pedig mint a fensőbb neveléstudománynak is tanára.

Sulyos idő alatt szolgálta ő e minőségben a közügyet, és a körülmények vas hatalmától kényszerítette majd latin, majd német nyelven is hirdeté az ígét, mely ugyan minden nyelven egyenlő hatályu, s mely legbensőbb köteléssel fűzi egybe a különféle nemzeteket; de mégis a dolog természetében fekszik, hogy minden nemzetnek saját nyelvén hirdettessék az. Nemzetünk a sors által arra is kárhoztatva lón, hogy idegen nyelven hangzottak le fiaihoz a szeretet szószékéről a hit szent igazságai. És e sulyt nehezebb szívvvel senki sem viselé hivataloskodásában mint ő, az egyháznak és nemzetnek egyenlően hű munkása.

A hit magasztos igazságáiban, melyeket lankadatlanul hirdetett, s melyek a nemzetek sorsát intéző Gondviselés iránt oly gyermekded bizalomra hangolták nemes lelkiületét, talált ő vigaszt, azokra fektette a haza jövője iránti reményét is, és nem is csalatkozott; mert működésének utóbbi éveiben kizárólag a zamatos nemzeti nyelven terjesztheté Istennek erkölcsi országát, melyben mint jó és hű szolga kitüntetés, némi jutalom által is elismerést aratván, kegyes főpásztorának oldala mellé rendeltetett, ott is érvényesítendő buzgalmát, beható bölcseségét.

Még egy ily veszteséget kellendett jeleznem, melynek azon esetben igen szerettem volna méltó kifejezést kölcsönözni. A veszteség egy szerencsés fordulat által megszűnt, de azért meg fogja engedni a Nt. közgyűlés, hogy nyilváníthassam érzelmeimet, melyeket az e beszéd készítése alkalmával még fönnálló veszteség fölött keblemben hordoztam. Nagy hibám az életben, hogy hizelegni nem tudok, és a tömjént egyedül Istennek szeretem fönn tartani; de e hiba

fölött soha sem vigasztalódtam könnyebben, mint a jelen esetben, mely oly férfiú felőli említést tesz szükségessé, kiről ha a valót érintem, több, mint mit másokról a hízelt mondhat.

A mi Hellasnak Aristides, Latiumnak Cato volt, az volt egyetemünkre nézve Pauler Tivadar, az ész- és büntetőjog ny. r. tanára. Multja és jelenje, tanári és irodalmi működése, magán- és társadalmi élete sokkal ismertebb, bővebb bizonytságot és érveket nyújtanak erre nézve, hogysem azokat fejtegetni vagy elősorolni szükséges volna. Az észjogot tanítá, és ragyogó esze csakugyan föl is jogosítá azon kitüntetésre, mely ha reá nézve elismerés, az egyetemre nézve valódi veszteség. A büntetőjognak is volt tanára, melyet oly eredménnyel tanított, hogy magát a különben nem igen tanulékony sorsot is megtanította, mint kell másokat büntetni még az ő jutalmaztatása által is. Ő a legfőbb birói méltóságra hivatott meg, mely bármily magas, hozzá méltó arányban még sem áll, az egyetem pedig attól fosztatik meg, kinek örök életet kívánhatnánk az egyetem biztos és könnyebb fölvirágoztatásának téveszthetlen szempontjából. Egyetemünk évkönyveiben név az övénel ragyogóbb betűkkel aligha lesz írva; lelje a távozó nagyhirű tanár ezen tudatban örömét, mely zavartalanul kísérje minél hosszabbra nyúló életpályáján! Így éreztem, ezt irtam, örvendek hogy ezt elmondhattam, de még inkább, hogy mondhatom, miszerint Pauler, saját kérelmére, e napokban visszaadatván egyetemünknek, ő ismét a mienk!

Tisztelet és fény környezi e veszteségeket, úgy tűnnek azok föl, mint bánatkönyük a mosolygó ar-

czon; voltak azonban egészen derült fénypontok is egyetemünk egén.

Ezek között első helyen említendő József nádor emlékszobra leleplezésének fényes, a fölséges királyi pár által is emelt ünnepélye, melyre az egyetemi tanács szintén meghivatván, tanuja lehetett a nagy szellem iránti hódolatnak, egyszersmind pedig élvezhette a gyönyört, melyet a Fölség környezetében való tartózkodhatás nyújt a híj alattvalónak.

Az egyetem méltán önmagára is visszaverődő sugárzat gyanánt tekintheti a kitüntetést, melyben dr. Konek Sándor, a statistika ny. r. tanára részesült, kir. tanácsosi czimmel diszittetvén föl. Távolról sem érdemhiányban, hanem mivel a szokott kezdeményezés hiányzott, volt meglepetve mind a megtisztelt, mind a közönség ezen kitüntetés által; mely annál dicsőbb, hogy az illetékes magasb körök méltányolván a jeles férfiú tanári működését, mintegy motu proprio ruházták őt föl e méltósággal, mely, szeretem hinni, reá nézve nem leend az utolsó kitüntetés. Adján az ég, hogy valamint mi örömmel látjuk beiktatottnak nevét a királyi tanácsosok statistikájába: úgy ő életének statistikájában soha se legyen kénytelen följegyezni a sorsnak bármely mostohaságát, reá nézve kedvezőtlen eseménynek emlékét!

A tudomány és hazafiuság iránti hódolat zálogául kell tekinteni és kiválóbb örvendetes élményeink közé sorozni azt is, hogy az egyetemi tanárok közül többen az országos képviselőknek bizonyára nagyjelentőségű állomására megválasztatva, a törvényhozás tényezőivé, a közjó megalapítóivá, őreivé lőnek.

E honatyai polczon tiszteljük a hittani karból Samassa József ny. r. tanárt, kinek fényes tehetségei, mély tudománya, avatott ügyessége csak imént azon legmagasb kegy általi méltánnyal találkozott, hogy a nm. cultus- és közoktatási ministeriumnál az egyházi ügyek vezetésére osztálytanácsosi ranggal érdemesítettetett.

A honatyák közt diszlenek a jogi karból Kautz Gyula, Hoffmann Pál ny. r. tanárok, és Kerkápolyi Károly, ki a nemzetgazdaságtan és a politikai tudományok ny. r. tanárává neveztetvén ki, csakhamar a m. kir. honvédelmi ministeriumnál államtitkári méltóságra emeltetett; minek következtében tanári esküjét sem tette le, de föntartatott számára a tan-székre való visszatérhetési jog, mi által a jogkari tanártestülethez fűződik.

Az orvosi karból Patrubány Gergely, a bölcsészeti karból pedig Román Sándor, az oláh nyelv és irodalom ny. rendkívüli tanára foglalnak helyet az országos képviselők diszes sorában.

De más irányban is megkerestettek jeleseink és szakavatottságuk elismerőleg vétetett igénybe.

Kautz Gyula a nemzetgazdaság és pénzügyi tudományoknak előadásával is meg lőn bizva, de minden újabb fizetésre való igény nélkül.

Dr. Toldy Ferencz a gymnasiumi tanárvizsgáló bizottmány elnökévé, dr. Nékam Sándor az államszámviteltani államvizsgálati bizottmány tagjává, dr. Rómer Flórián a nemzeti museum régiségi osztályának igazgatójává neveztetett ki.

A bölcsészeti kar fényes bizonyítványát nyújtá a fáradságosan kivivott érdem és tudományosság

iránti méltányosságának, mid' n Kerékgyártó Alajos Árpád halántékát tiszteletbeli bölcsészettudori babérral övedzte, megjutalmazandó némileg a tudós férfiúnak különösen a magyar történelem rejtekeiben tett sikeres buvárkodásait, az irodalom teréni jeles munkálkodását.

Mindez a szellemi előnyöknek hozott tiszteletadó volt, és kinek önérzete nem emelkednék oly értelmi erőknél tudatában, melyek a legmagasb helyről szint-ugy mint a honfiak és kartársak köréből származó kitüntetésekre méltóknak ítéltetnek.

Az elismerés azonban más téren és más módon is nyilatkozott.

Régóta sürgettetett már az egyetemi tanároknak állásuk- és tudományosságukkal egyformán aránytalan, mert felötlőleg silány fizetésöknek javítása, emelése, de e sürgetésnek, éveken át ismételt kérelemnek semmi sikere sem lőn. E szomorú tapasztalat után különösen a bölcsészeti kar, mint végsőüggedésben szokás, a végsőt megkisértendő, az országgyűlés elé vitte e minőségű kérvényét és nem is siker nélkül.

A haza bölcse, Deák Ferencz, ki mint pest-belvárosi országos képviselő terjeszté a honatyák magas színe elé a bölcsészeti kar kérvényét, botrányosnak találván az egyetemi tanárok fizetését, eszközölje lőn, hogy a közoktatási minister ohajtásához mérve 12,000 ftnyi összeg ajánltatott meg, melynek díjpótlék gyanánti fölosztása az egyetemi tanárok közt ugyanazon minister 'urra bízott. A nm. minister ur e megbízatásban oly módon járt el, hogy a rendes tanárok fizetését 2500, a rendkívüliekét pedig 1300 ftig egészítette ki.

A theologiai kar, e folytonosan mostoha gyermeke az anyának, kit ő gazdagított, ezen adománybaní részesülésből kizáratott, sikerült azonban annak számára is kieszközölni, hogy mindegyik tanárnak fizetése 1600 ftig pótoltatott az egyetemi alapból.

De e javítás csak egy évre adatott, jövőre nézve a minister ur országgyűlésileg meg lőn bizva, hogy javaslatot terjeszsen elő az egyetemi tanárok fizetésének emelésére és végleges meghatározására vonatkozólag, mi kétségkívül a minden viszonyt kellőleg mérlegelő méltányosság szerint a közohajtással találkozólag fog elintéztetni.

Következtetni lehet ezt a nm. minister urnak hálával elismerendő áldozatkészségéből, melyet az egyetem ügyének minden iránybani emelése iránt a rendelkezésére álló összes források fölhasználásával tanusít.

A 111,000 ftra praeliminált, de a szükséges változtatás folytán alkalmasint nagyobb költséget igénylő vegytanintézet a régi füvészkerti telken részben már tető alatt van; a természet-tudományi intézetek, valamint a kórodák, orvosi épületek és az egyetemi könyvtár iránti tervezetek, ³mielőbbi sikerrel kecsegtető értekezletek is szakadatlan folyamatban vannak.

A növénykerti kisebb üvegház átalakítása 5892 ftnyi költséggel eszközöltetik.

Az egyetemi nagy épület szükségeltebb helyeken 805 ftnyi kiadásba került redőkkel láttatott el.

Az összes egyetemi épületekben a vízvezetés létesítettett.

Balassa János elhunyt tanárnak ritka sebész műszerei, melyek 2000 forintnyi értéket képvisel-

nek, 800 forinton szereztettek meg az illető tanszék számára.

Az egyetemi jegyző és irodatiszt külön-külön 150 ftnyi pótdíjban részesítettet.

A quaestor és quaesturai ellenőr számára 4, illetőleg 3 öl fa állandósított.

Az irodai irnok napi díja 30, az orvoskarié és könyvtárié 50 krral emeltetett.

Az egyetemi templom harangjai a Pozdech-féle szerkezet szerint szereltettek föl.

A sebész-kórodai és állattani helyiségek 1800 fton kibérelt melléktermekkel nagyobbítottak, melyeknek czélszerű átalakítása tetemes összeget igényel.

Az orvosi karnál több szolga-állomás alapított.

Kegy- és nyugdíjak majd a szabályszerű, majd pedig nagylelkűleg javított összegben engedélyeztettek.

Ösztöndíjasok küldettek külföldre öntökéletesítés végett; különösen G e n e r s i c h A. orvostudor a jövő 1869/70-ki tanévre is meghagyatott az 1200 ftnyi ösztöndíj élvezetében a külföldi egyetemek látogatásának folytathatása végett; K o c h Antal az ásványtani tanszék segélője ugyanily czélból 800 ftnyi ösztöndíjt élvez.

Mindez elegendő bizonyítékul szolgálhat, hogy egyetemünk ügye anyagi tekintetben is oly kezeken fordul meg, melyek lehetőleg megnyitják a rendelkezésekre álló forrásokat; melyek ha szaporodtak, vagy dusabbak leendnek, minden méltányos kíváncsi meg fog előzetni vagy azonnal teljesíteni, hogy egyetemünk külső fény- és állásra nézve is, az öt megillető fokra emeltessék.

De ezt igényli is a benne működő szellemi erőnek kiválósága, melynek a tanári halmozott teendők hű és buzgó teljesítése mellett ékesen szóló zálogai a szellemi termékek is, melyekkel az egyetemi tanárok a tudományok és irodalom különféle szakaiban gazdagították a magasb művelődés kincstárát.

Névszerint az egyetemi rector különféle alkalmi beszédeken és cikkeken kívül szerkesztette a „Religio“ czimű egyházi lapot és az „Egyetemes magyar Encyclopaediának“ 50 ivnyi terjedelmű VII. kötetét.

A theologiai karból dr. Ruzsicska János, dr. Laubhaimer Ferencz és dr. Dulánszky Nándor ny. r. tanárok számos nagybecsű cikket irtak az Encyclopaedia számára, ez utóbbi azonkívül a „Religio“ folyóiratnak rendes munkatársa volt; dr. Hatala Péter a „Szabad Egyház“ czimű napilap szerkesztésében fáradozik; dr. Bitai az egyházi lapot becses cikkekkal gazdagította; Réta Gyula és b. Hornig Károly hely. tanárok az egyetemes Encyclopaediába nagyszámu cikkeket irtak, ez utóbbi több hirlap számára is jelentékeny dolgozatokat nyújtott be.

A jog- és államtudománykari tanártestület egyes tagjaitól a lefolyt tanév alatt a következő munkák jelentek meg:

Dr. Wenzel Gusztáv ny. r. tanártól: a) Egyetemes európai jogtörténet. b) Árpádkori új okmánytár VII. kötete. c) Diósgyőr mint magyar királyi mulató hely. 1868-i nov. 16-án a m. tudományos akademiában előadva. Sajtó alatt van: a) Marino Sanuto világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai. I. R. b) Verancsics Antal munkái IX. kötet. c) Árpádkori új okmánytár VIII. kötete.

Dr. Pauler Tivadar ny. r. tanártól: a) Emlékbeszéd néhai Virozsil Antal fölött. b) Emlékbeszéd Mittermayer Károly József Antal fölött. (Az évkönyvek XI. köt. XII. darabja.) c) Büntető jogtan I. kötete. (Anyagi büntetőjog általános része.) 2-ik javított és bővített kiadás. d) Büntetőjogi és magyar közjogi czikkek a magyar egyetemes Encyclopaedia VI. és VII. kötetében.

Dr. Konek Sándor ny. r. tanártól: a) A statisztika elmélete. b) Köz- és magánjótékonyosság, jelesen önszegélyezés és biztosítási ügy.

Dr. Kautz Gyula ny. r. tanár néhai Récsi Emil magyar közjogának 2-ik kiadásánál közreműködött s annak új tökéletesebb alakbani közzétételét tudományos pótlásokkal elősegítette; azonkívül több publicistikai cikkeket irt, végre a „Nemzetgazdaság és pénzügytan rendszere“ czimű munkáját átdolgozta, s sajtó alá adta.

Dr. Hoffmann Pál ny. r. tanártól több rendbeli czikkek jelentek meg a folyóiratokban, valamint a Római jog Institutioninak II. kötetén és a magánjogi törvényjavaslaton dolgozott.

Dr. Schnierer Gyula magántanártól „igazságszolgáltatási statistika“, előadva a közgazdasági minister által szervezett statistikai tanfolyamban.

Dr. Matlekovich Sándor magántanártól „Pénzügyi statistika és államháztartás“ előadva a közgazdasági minister által szervezett statistikai tanfolyamban és számos jeles cikk az egyetemes Encyclopaediának VI. és VII. köteteinek számára.

Az orvostudományi karból:

Rupp N. János. A mellkas átható sebe, — akasztás. — Ezen erőszakos behatások melyike okozta

a halált. Orvosi Hetilap közegészségi és törvényszéki orvostani melléklete. 1869, 3. sz.

Lenhossék József. A santorini visszéri fonat a férfinál. Orvosi Hetilap. 1869, 7. 8. és 10. sz.

Az emberi gerinczagy, nyúltagy és Varolhid szervezetének görcsői tájviszonyai. 1869, 4-rét, 261., 5 kőmetszetű táblával. Eggenberger akadémiai könyv-árusnál.

Jendrassik Jenő. Az országos orvosi tanács véleményes jelentése a homeopatha orvosegylet kérelme tárgyában. Orvosi Hetilap közegészségügyi és törvényszéki orvostani melléklete, 1869, 2. sz.

Linzbauer X. Ferenc. Gyógyszerkönyv és gyógyszerárszabály. Gyógyászat. 1869, 8. és 9. sz.

Korányi Frigyes. Kórodai közlemények. Orvosi Hetilap. 1868, 46. 47. és 48. sz.

Casuistikus adatok a szívbántalmak kórismészetéhez. Ugyanott. 1869, 1. és 2. sz.

Balogh Kálmán. Kísérleti tanulmányok a mérgek hatásáról az állati szervezetben. III. Szénélegkéreg. Orvosi Hetilap. 1868, 42. sz. IV. Cerenykészítmények. Ugyanott. 1868. 43. sz.

In welchem Verhältnisse steht das Heraustreten der farblosen Blutzellen durch die unverzehrten Gefässwandungen zu der Entzündung und Eiterung? Archiv f. pathol. An. u. Physiol. u. f. klin. Medicin. XLV. köt. 1 f. Egy kőmetszetű táblával.

Dohányal általi mérgezés. Törvényszéki orvostani közlemény. Orvosi Hetilap közegészségi és törvényszéki orvostani melléklete. 1868, 5. és 6. sz.

Legyen-e Kolozsvárott egyetem? Orvosi Hetilap. 1868, 34. 36. 37. 38. és 39. sz.

Az orvosi nevelés rendszere Angol- és Franciaországban. Orvosi Hetilap. 1868, a 767. 781. 797. és a következő lapokon. (Folytatólag).

A tanszabadság kérdése az orvosi tanítás terén. Orvosi Hetilap. 1869, 7. és 11. sz.

A marhaveszteglési ügy az erdélyi moldva-oláhországi határokon. 1869, 8. és 9. sz.

Megemlékezés Balassa János felett. Természettudományi közlöny I. köt. 7 f.

Hol építtessenek az egyetemi kórodák? Orvosi Hetilap. 1869, 32. 33. 34. és 35. sz.

Legyenek-e törvényszéki orvosok? Orvosi Hetilap közegészségügyi és törvényszéki orvostani melléklete. 1869, 5. sz.

Az orvosi gyakorlat nőknek való-e. Orvosi Hetilap. 1869, 36. és 37. sz.

Könyvismertetések, lapszemelvények, átdolgozások és tárcacikkek az Orvosi Hetilap 1868 és 1869-diki folyamában.

Az orvosi jogtudomány elvei és gyakorlata. Taylor A. S. után angolból fordítva. I-ő kötet, majdnem negyven ív. Kiadja a magyar orvosi könyvkiadó társulat.

Gebhardt Lajos. Az emberélettan alapvonalai. Wundt nyomán írta Gebhardt Lajos. 1869, 8-rét, 300 l.

Kovács József. Veleszületett segghiány sikeres műtété. Orvosi Hetilap. 1868, 32. sz.

Drummond-féle láng mint sebészeti étesz. A magyar orvosok és természetvizsgálók 1868-diki egri nagygyűlésén.

Néhány húgyrekedési eset és a hólyag szűrcsapolása. Orvosi Hetilap. 1868, 37. 38. 40. és 41. sz.

Sérülési karütértágulat. 1869, 37. és 38. sz. Ugyanott.

Poór Imre. A bőrbetegségek természeti rendszere. Gyógyászat, 1869, 1. sz.

Az agy vérömlenyese gutája. Ugyanott. 1869, 6. sz.

Védhimlőoltás, mint biztosíték a himlő ellen. 1869, 13. sz.

Szerkeszti a Gyógyászat című orvosi folyóiratot.

Pete Zsigmond. Szerkeszti az „Egészségügyi Tanácsadó-t“.

Batizfalvi Sámuel. Gyakorlati közlemények a ronesoló térdízlóbról, s az ennek folytán fellépő ízületi zsugorról és merevről. Orvosi Hetilap. 1868, 52. sz.

A testgyógyászat újabb haladása s tudományos állása napjainkban. A m. tudományos akadémia természettudományi osztálya értekezései között a XVI-dik számú.

Ugyanaz a Gyógyászat 1869-diki 8. 9. 10. és 11-dik számában.

Navratil Imre. Beitrag zur Therapie der Kehlkopfneubildungen. Berliner klinische Wochenschrift. 1868.

Gégesebészeti adatok. Pest, 1869. Az athenaeum kiadása.

Exstirpation eines Kehlkopf epitheliom's durch Laryngofission. Wiener medicinische Wochenschrift. 1869.

Schleimpolyp im Kehlkopfe. Entfernung durch

Laryngofission. Heilung in 6 Tagen. Wiener medicinische Wochenschrift. 1869.

Bolyó Károly. Az elmebetegek irmodora, s ezeknek kórismei valamint törvényszéki lélektani jelentősége. 1869, 11. sz. Orvosi Hetilap.

Böke Gyula. A fülfolys lényegéről és gyógykezeléséről. A magyar orvosok és természetvizsgálók 1868-diki egri nagy gyűlésén.

A dobhártyán előforduló gombaképződésről. Orvosi Hetilap. 1869, 9. és 16. sz.

Bernolák József. A szemészet kézikönyve. Schauenburg C. H. munkája után a gyakorló orvosok és orvoshallgatók igényeihez alkalmazva. Nagy 8-rét, 286 l.

Golyó bennléte a szemben. Gyógyászat, 1869, 15. sz.

Ér hályog (glaucoma). Gyógyászat. 1869, 8. és 9. sz.

Több átdolgozás a Gyógyászatban.

Fodor József. Pár szó a kétes lelki állapot megítélése felett. Orvosi Hetilap közegészségi és törvényszéki orvostani melléklete. 1869, 2. sz.

Közlések az angol egészségügyi hivatal kilencedik évi jelentéséből. Ugyanott. 1869, 2. sz.

Az árnyékszék-rendszerekről különös tekintettel a pesti viszonyokra. Orvosi Hetilap. 1869, 21. 23. 25. 27. és 28. sz.

Siklósy Gyula. A látideg túltengésének egy esete. Gyógyászat, 1868, 45. sz.

Minő kellékekkel kell a szemésznek birnia, hogy szemtükörrrel a receget láthassa. 1869, 19. és 20. sz. Gyógyászat.

Hermann Adolf. Az Addison-féle kór, vagyis a mellékvesék bántalmai. Orvosi Hetilap. 1869, 11. 12. 15. 17. 18. 22. és 26. sz.

Gégebeli pöfetegek a magyar orvosok és természetvizsgálók 1868-diki egri nagy gyűlésén.

Zur hypodermatischen Injection. Külön lenyomat a Wiener medicinische Wochenschrift 1868-diki folyamából.

Klinische Beiträge zur Erkenntniss und Behandlung schwerer Krankheitsfälle. 1868. 282 l.

A bölcészeti karból:

Jedlik Ányostól két értekezés jelent meg a magyar orvosok és természetvizsgálók Egerben tartott XIII-dik nagygyűlésének munkálatai között. — Egyikben „Villamdelejes hullámgép“ czim alatt olyféle készüléket ismertet meg, melynek segítségével a csepfolyós testek fölszínén a szabályos hullámlázás tünetényeit tisztán és kényelmesen észlelhetni. A másik „Villamdelejes hosszrezgési készülék“ czimű értekezésnek tárgyát egy a testek hosszrezgési mozgásának szemléltetésére szolgáló készülék teszi.

Toldy Ferencztől néhány névtelen s álnévű röpiraton kívül: Adalékok a régibb magyar Irodalom Történetéhez. Pest 1869. Irodalom történeti olvasókönyv. II-dik köt. Pest 1869.

Margó Tivadartól: „Darwin és az állatvilág“. Irta Margó Tivadar, akadémiai tag és egyet. r. tanár. — 3 képestáblával és fametszekkel. — Pest. Aigner Lajos bizománya. Azon fölül munkában van: Az általános Állattan 2-dik Része.

Kerékgyártó Árpádtól: 1. Magyarország Történetének Kézikönyve. VI. Rész. II. József császár halálától a reformi és nemzetiségi harcokig. 1790—1840. (Most nyomatik Heckenastnál). 2. Magyarország Alkotmányának Biztosítékai. 887—1867. (Akadémiai székfoglaló értekezés). 3. A Történelem Elmélete és Módszertana (Kézirat). 4. Magyarország Történetének Időrendszerinti Átnézete. 384—1849. (Kézirat). Pest, 1869. szeptember 30.

Egyetemünk jelen szervezetének alapját a tan szabadság tevén, melynek követelménye, hogy a tanuló a tantárgyat ép oly szabadon választhassa mint a tanárt, ezen igény is kellő figyelembe vétetett a tanárok fokozatos előléptetése, újabb tanszékek föllállítása, különösen pedig újabb és számos magántanárok és tanársegédek kineveztetése által.

Ezen tekintetben készséges örömmel emlitem föl, hogy Hatala Péter az ó szövetségi bibliai tanulmányok és a héber nyelv tanszékére lőn áttéve; Kautz Gyula és Linczbauer Ferencz a magasb tanári díj fokozatra emeltettek; Lechner Ágoston a rendszeresített közigazgatási és pénzügyi-jog tanszékére ny. r., Riedl Szende rendkívüli tanár, nyilv. r. tanárrá. Gebhardt Lajos orvostudor, Messi Antal és Rákossy Jenő nyelvtanítók rendkívüli ny. tanárokká, Tóth Ágoston honvédezredes és gr. Pongrácz Károly az újonnan szervezett hadászati tanfolyamhoz neveztettek tanárokká. Az egyetemi hitszónoki tisztet helyetteskép Zsihovics Ferencz. kanonok teljesíti, a gyakorlati sebészet tanszékének helyettesítésével pedig Kovács József orvostudor lőn megtisztelve.

A jogtudományi karnál mint magántanárok habilitáltak: Halmosy Endre, Svetenay Miklós, Csiky Victor, Wenzel Tivadar, Mariska Vilmos, Bozók Alajos, Ságghy Gyula, Fésüs György és Virozsil Tivadar jogtudorok.

Az orvosi karban magántanári minőséget nyertek: dr. Fodor József, Siklósy Gyula, Török Aurél, ki legujabban a kolozsvári orvossebészi tanintézethez az élettan és törvényszéki orvostan rendes tanárává neveztetett ki, Grosz Lajos, Herman Adolf. Ezen kívül dr. Kovács Józsefnek megengedettett, hogy a medencze-szervek kór- és gyógytanából kórodaí előadásokat tarthasson; Bernolák József szemészeti tanársegéd állomásán még két évig meghagyatván egyszersmind a szemészeti műtéttanból magántanárságra képesítettett; Ajtai Sándor kórboncztni tanársegéddé választatott; Csabátáry Endre az elméleti orvostani tanszéknél mint tanársegélő alkalmaztatott; Miháلكovics Géza a leiró és tájboncztni tanszéknél lett tanársegélő; az orvos belkórodai gyakornoki állomást pedig dr. Plósz Antal nyerte el.

A bölcsészeti karnál magántanárok lettek: Corzan-Avendano Gábor a természettanból, Császár Károly a matematikából, Markovics Iván a gyorsírászatból, Dallos Gyula az arabs nyelv- és irodalomból, Ribáry Ferencz a történelemből

És mindezen szellemi és anyagi betőkészés házánk reményeiért, az egyetemi polgárokért, azoknak értelmi és erkölcsi mivelődésének emeleseért történt; de ily sőt még nagyobb áldozatra semmi sem is mël-

több, mint a haza boldogságát, fölvirágzását kezeiben hordozó egyetemi ifjuság, mely a lefolyt évben ropant száma mellett is, levén az I. félévben

hittanhallgató	—	—	75
joghallgató	—	—	1199
orvosnövendék	—	—	477
bölcsészethallgató	—	—	124
gyógyszerész	—	—	98
sebésznövendék	—	—	172

a II. félévben

hittanhallgató	—	—	75
joghallgató	—	—	1075
orvosnövendék	—	—	427
bölcsészethallgató	—	—	106
gyógyszerész	—	—	87
sebésznövendék	—	—	172

oly higgadt, kifogástalan erkölcsi önviséletet tanúsított, hogy egynek megrovandó fegyelmi kihágásán kívül semmiféle szigorubb fenytést igénylő szabályszerűség sem merült föl; mi kétség kívül mélyebb erkölcsi érzésnek, az egyetem-polgári méltóság bensőbb átérzésének levén tulajdonítandó a haza ezen szempontból nyugodtan tekinthet le jogos várakozása teljesülésének e becsülendő zálogaira.

A tudományok iránti lelkesedésről szép és kétségbevonhatlan bizonyítékot nyújtanak a pályázatok, melyek többeknek az egyetemi polgárok közül a díjnyeremény mellett kiváló helyet jeleltek ki az egyetem év-könyveiben. Ugyanis a karok által kitűzött különféle kérdésekre 31 pályamű érkezett be, melyek közül 19 a díjra vagy dicséretre találtatott érdemesnek.

A vizsgák, szigorlatok száma és sikere, nem különben a kiosztott tudori koszoruk szintén a tudományoknak előszeretettel gyakorolt műveléséről tanuszkodnak; pedig itt is örvendetesen kielégítő eredménnyel találkozunk, névszerint

jogtörténelmi államvizsgát tett	—	286
biróságit	— — — —	239
államtudományit	— — — —	132
hittudorrrá lett	— — — —	1
általános jogtudorrrá	— — — —	20
polgári jogtudorrrá	— — — —	14
orvostudorrrá -	— — — —	51
sebésztudorrrá	— — — —	29
gyógyszerészeti tudorrrá	— — — —	1
bölcsészeti tudorrrá	— — — —	2.

Mesteri oklevelet nyert:

a sebészetből	— —	7
a szülészetből	— —	24
a szemészetből	—	5
a gyógyszerészetből		36
polgári sebész lett	—	19
szülésznő	— —	172

Ifjuságunk tudomány szomjáról megnyugtató adatot szolgáltat végre a könyvtárnoki kimutatás is, mely szerint 35,229 olvasó vette igénybe tudományos kincsünket, belőle olvasmányul 62 151 könyvet használtván.

Ez volt, nagytekintetű Gyülekezet! egyetemi életünknek évfolyama, mely medrét megőrizve csendesen, áldásosan enyészett el az örök idő özönében. Sok üdvös merült föl benne még több üdvösnek fe-

selő csirái rejlenek ott, melyek vajha mielőbb, és minél dusabb tenyészetnek, gyümölcsözésnek induljanak!

És hogy ekkép tünt le az év, a sorsunkat intéző gondviselés után leginkább az egyetemi tanács mélyentisztelt tagjainak egyenkint és összesen köszönhettem. Tekintetes egyetemi Tanács! ünnepies érzet fogta el mindenkor keblemet, midőn ügyeinket, melyeknél önök semmit sem becsültek többre, rendezendőik, vagy egyetemünknek szemfény gyanánt őrzött jogait, kérdéseit meghányandók önök körében megjelenhetni szerencsém volt, mert tudtam és éreztem, hogy férfias nyíltsággal párosult bölcseségöknek, hévbuzgalommal szövetkezett higgadt mérsékletüknek kedvesen lekötelező jeleivel találkozandom a tanácskozmányoknak nehéz, sokszor bonyolódott terén. A megoldás dicsősége teljesen önöket illeti, nekem ebből csak azon rész juthat, mely megilleti a költőt, ki lantjának hú hangzatával szeretné megénekelni a hősök tetteit; vagy a művészt, ki ecsetével ohajtaná megörökíteni a dicső vívók küzdelmeit, melyeknek ő csak szemlélője volt. Dicsőségekkel, főnkelt lelkeknek reám pazarolt adományaival csak hálám és tiszteletem verse-nyez, fogadják azt lelkem lelkéből mint egyedülit, mivel feledhetlen nagylelkűségöket viszonzni soha meg nem szünendem.

Az egyetemi ügyek vesztésében a második tényezőt a tisztí tzemélyzet képezi, melylyel a rector folytonos, legközvetlenebb érintkezésben van. Kezdve a gondnoktól, ki egyetemünk anyagi ügyeit mint jó-tékony szellem áldásosan kezeli, mindegyikre nézve szives örömmel erősítem meg mindazt, mit elődöm ró-

lok dicséretet, elismerésre méltót oly hű igazsággal mondott; köszönet a derékeknek, kik sem idejüket sem erejüket nem kimélték ott, hol ügyünk buzgó, gyors végrehajtást igényelt; készségöket, előzékenységöket, pedig fölös mértékben is tanusították, a nekik ezért lekötelezett rector ohajtásai irányában; ezen fölül Erdely irodai tiszt nem csekély önfeláldozással a questurái ügyeket is vezette a még mindig szembajban szenvedő quaestor helyett.

E perczben a rectori jogar kisikamlík kezeimből, és a jogerőben hatalmas kar kezdi hordozni azt, karja Nagyságodnak, közbizalommal választott Rector ur! Nagyságodnak nevéhez eszélyesség és erély van fűzve, mindkettőnek tág tér kínálkozik a méltóságban, mely ezennel a theologia galambjaiól a jog sassára megyen át; hatalmas szárnyakkal emelkedik ez, tisztán s meszsze lát, a magasból komolyan szemlélődik erejének tudatában, de karmai közt jupiteri villámokat is csillogtat. Érvényesítse mindezt a szükséglet szerint fényes tisztjében, melynek a hány órája, legyen annyi öröndetes eseménye és gyönyöre is!

Ezen hő kívánattal zárom be nem csak rectori működésemet, hanem egyetemi tisztkedésemet is. Tizenegy évig voltam szerencsés tudományos areopagunk tekintélyes köréhez szívvel, lélekkel tartozhatni és működhetni minden fokon, melyre bizalom, szívélyesség és elismerés egyetemi tanárt emelhet. Oriási nyomokat törpeségemnél fogva sehol sem hagyhatam, de a tanár által elfoglalható minden téren igyekeztem legalább a fürge hangyának azon finom vonalát hátrahagyni, melyet a kutató élesebb szem észrevehet. Ezerszeres hála az egész egyetemnek itt létem

szép napjaiért, melyekkel kim'ly és tulbecsültetés
ajándékozott meg; engedje a nagytekintetű egyetemi
közgyűlés, hogy azon vigasztaló tudattal távozhassam,
miszerint jó szándokomat tekintve iparkodtam meg-
tenni mindazt, mivel egyetemünknek a tanári pályán
csend- s viharban tartozám!